

ที่มาของคุณธรรมจริยธรรมในสังคม

จัดทำโดย

กลุ่มงานวินัย กองการเจ้าหน้าที่
กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

กระทรวงมหาดไทย

งานของแผ่นดินนั้น เป็นงานส่วนรวม มีผลเกี่ยวเนื่องถึงความเจริญขึ้น หรือเสื่อมลงของบ้านเมืองและสุขทุกข์ของประชาชนทุกคน ข้าราชการผู้ปฏิบัติบริหารงานของแผ่นดิน จึงต้องสำนึกตระหนักในความรับผิดชอบที่มีอยู่ ตั้งใจพยายามปฏิบัติหน้าที่โดยเต็มกำลังความสามารถด้วยความเข้มแข็ง สุจริต และด้วยปัญญา รู้คิด พิจารณาว่า สิ่งใดเป็นความเจริญ สิ่งใดเป็นความเสื่อม อะไรเป็นสิ่งที่ต้องทำ อะไรเป็นสิ่งที่ต้องละเว้นและกำจัด อย่างชัดเจน ถูกต้อง

พระบรมราชาวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือนเนื่องในวันข้าราชการพลเรือน ปีพุทธศักราช ๒๕๕๐

.....

การปฏิบัติงานข้าราชการของแผ่นดินนี้ เป้าหมายสูงสุดคือ “ประโยชน์สุขของประชาชน” ข้าราชการได้รับมอบหมายภารกิจในการบริหารสาธารณะแก่ประชาชน ใช้อำนาจที่ได้รับมอบหมายจากรัฐในการปฏิบัติงานจากความเชื่อถือว่าไว้วางใจของประชาชนโดยมุ่งหวังให้ข้าราชการผู้ได้รับมอบหมาย รับผิดชอบ กำกับ ดูแล จัดการ ตัดสินใจ เกี่ยวกับพยากรณ์ของธรรมชาติและให้บริการสาธารณะเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนชาวไทยและต่อประเทศ

จากพระบรมราชาวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่ได้พระราชทานแก่ข้าราชการสะท้อนให้เห็นถึงภาระอันยิ่งใหญ่ของข้าราชการ และการจะปฏิบัติภาระอันยิ่งใหญ่ให้สำเร็จนั้น ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ ความมีคุณธรรม จริยธรรมของข้าราชการนั่นเอง นอกจากนั้นอาชีพ “ข้าราชการ” นับเป็นอาชีพที่มีเกียรติ ประชาชนคาดหวังในการให้บริการและประสิทธิผลในงานของข้าราชการไว้สูง อันเนื่องจากตราบอดีตจนปัจจุบัน “ข้าราชการ” นับเป็นผู้ทำงานให้บริการและรับใช้ประชาชนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เท่ากับได้รับใช้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ด้วย “... พระองค์ทรงมีอาชีพ “ทำราชการ” ส่วนข้าราชการคือผู้รับสนองพระองค์มาทำให้

สำเร็จลุล่วง ...” งานราชการจึงเป็นงานที่มีเกียรติเรียกว่า “รับราชการ” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรักประชาชน ทำงานเพื่อประชาชน คนที่รับราชการถือว่ารับงานของราชามาทำต่อ สิ่งแรกที่ต้องทำคือ “ต้องรักประชาชน ทำงานเพื่อประชาชน” (สุเมธ ตันติเวชกุล, ๒๕๔๙: ๗๐)

การทำงานข้าราชการ เป็นการกระทำเพื่อประเทศชาติและประชาชน เป็นงานที่มีผลกระทบทั้งในปัจจุบันและอนาคตต่อสังคมมากกว่าจะมีผลต่อตนเองและพวกพ้อง งานราชการจึงแตกต่างจากงานเอกชนและงานบริษัท เป็นการลงทุนลงแรงที่ไม่มีกำไรโดยตรงแก่ผู้ทำงานและหน่วยงาน แต่จะมีผลดีต่อส่วนรวม และส่วนใหญ่จะเป็นผลระยะยาว ซึ่งเมื่อส่วนรวมและสังคมมีผลลัพธ์ที่ดี ย่อมส่งผลให้ข้าราชการซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเกิดประโยชน์สุขไปด้วย ตรงกับปรัชญาการดำรงชีวิตของมวลมนุษย์ว่า “ถ้าคนอื่นไม่มีความสุข เราจะสุขได้อย่างไร” ตั้งนั้น อาชีพ

“ข้าราชการ” ในทุกชาติ ทุกสังคม จึงถูกคาดหวังจากประชาชนในชาติว่าจะประพฤติตนอย่างซื่อสัตย์ รับผิดชอบ เสียสละ ยึดความถูกต้อง เป็นธรรม เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจของประชาชน ข้าราชการจึงจำเป็นต้องมีพฤติกรรมทางจริยธรรมสูงในการทำงาน ซึ่งหมายถึงการเป็นคนดีและคนเก่งไปพร้อมกัน

ที่มาของคุณธรรมจริยธรรมในสังคม

วิสัยทัศน์ นโยบายของรัฐ และวิถีชีวิตในการทำงานราชการที่ต้องยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรม(Integrity) ถูกทดสอบตลอดเวลาในทุกๆวันผ่านการตัดสินใจในขณะปฏิบัติงาน ซึ่งการตัดสินใจนั้นอาจต้องทำทันที หรือทำในอนาคต อาจเป็นเรื่องเล็กหรือเรื่องสำคัญ แต่ส่งผลกระทบต่อประชาชนและสังคมของเราซึ่งเกิดจาก **จริยธรรม คุณธรรม** ในการทำงานโดยตรงและเป็นรากฐานที่มาของกฎระเบียบในการปฏิบัติราชการ

ในทุกๆวัน บุคคลต้องตัดสินใจ อาทิเช่น การตัดสินใจซื้อบ้าน ซื้ออาหาร บางครั้งการตัดสินใจเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันจนเราเองไม่เคยสังเกตว่าเรามีเหตุผลใด ในการกระทำนั้น หรือเราได้ใช้วิธีการใดในการตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำสิ่งต่างๆ การตัดสินใจที่เราได้กระทำนั้นๆ ทำให้เราเข้าไปเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับบุคคลและการใช้ทรัพยากรของเรา ซึ่งเราได้แสดงคุณธรรม ค่านิยม พื้นฐานเหล่านั้นเป็นเครื่องควบคุมจิตใจ ซึ่งทางการตัดสินใจของเรา ทำให้เราแสดงพฤติกรรมที่คงที่ บางครั้งอาจจะไม่ได้อยู่ในระดับจิตสำนึก เช่น “การลูกให้เด็กและคนชรานั่ง” ซึ่งเป็นพฤติกรรมการตัดสินใจที่เกิดขึ้นอย่างอัตโนมัติจากค่านิยมที่สังคมยึดถือร่วมกัน

คุณธรรมค่านิยมพื้นฐานที่เราต้องยึดถือในสังคมอาจแตกต่างกันไปตามกาลเวลา (ค่านิยม คุณธรรมตามสถานการณ์) พฤติกรรมที่เราปฏิบัติต่อสิ่งต่างๆ จนแตกต่างกันไป ด้วย อย่างไรก็ตาม การที่เราทุกคนจะอยู่ร่วมกันในสังคม จำเป็นต้องมีค่านิยม หลักที่ได้รับการยอมรับจากสังคมร่วมกัน

เราสามารถอธิบายค่านิยมพื้นฐานที่ทำให้เราแสดงพฤติกรรมออกมาโดยวิธีการอธิบายและสะท้อนกลับในการกระทำดังกล่าวจะทำให้เราแสวงหาค่านิยมพื้นฐานที่ทำให้สังคมหรือชุมชนของเราทำหน้าที่อย่างมีเหตุผลที่ทำให้สังคมโดยรวมสงบสุข อาทิเช่น เรากำหนดค่านิยม/คุณธรรมพื้นฐานของมนุษยโลก หรือเรียกว่า กฎทองของมนุษย์คือ “ให้ปฏิบัติต่อผู้อื่นเหมือนดังเช่นท่านต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อท่าน” หรืออาจเป็นค่านิยมพื้นฐานที่เขียนในรูปแบบทางลบคือ “สิ่งใดที่ไม่อยากให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อท่าน ก็อย่าทำสิ่งนั้นต่อผู้อื่น” ซึ่งทั้ง ๒ ค่านิยมพื้นฐานสะท้อนหลักการเดียวกัน

ผลของค่านิยมพื้นฐานที่ท่านยึดถือมีผลอย่างไรต่อชีวิตประจำวันของท่าน

กรณีตัวอย่าง : ท่านทำงานอยู่บนตึกสูง ต้องอาศัยบริการขึ้นลงด้วยลิฟต์ซึ่งคนใช้ลิฟต์เป็นจำนวนมากในเวลาเร่งรีบตอนเช้า และลิฟต์ก็จะเปิด-ปิดรวดเร็วและแรง เมื่อลิฟต์จอดและท่านต้องการขึ้นไปทำงานของท่าน หากท่านพยายามเบียดเข้าไปในลิฟต์

ขณะที่คนอื่นที่อยู่ในลิฟต์ต้องการออกจากลิฟต์ คนก็จะเข้าออกจากลิฟต์ไม่ได้และถูกลิฟต์ปิด
กระแทกอย่างแรง แต่หากท่านยืนรอเข้าคิวอยู่ด้านหลัง รอให้คนออกหมด เป็นไปได้ที่ลิฟต์จะปิด
และทิ้งท่านไว้ทำให้ท่านเข้าทำงานไม่ทัน เราก็ลองใช้ค่านิยมพื้นฐานที่ดีของสังคมคือ เราต้องการให้
คนที่เข้าไปในลิฟต์ก่อนทำอะไร อาทิเช่น คือ กดปุ่มเปิดลิฟต์ให้ คนอื่นๆ เข้าให้หมด นี่เองเป็น
สถานการณ์ที่ทำให้เกิดความคาดหวังจากการกระทำของบุคคลในสังคมที่ต้องทำต่อกันในสังคม เกิด
กฎเกณฑ์ในการปฏิบัติตามที่สังคมคาดหวัง เป็นประโยชน์สุขกับสังคมโดยรวม

โดยสรุปแม้แต่การดำรงชีวิตประจำวันเรื่องเล็กๆน้อยๆ เช่น การใช้ลิฟต์ก็ต้องมีการใช้
คุณธรรม จริยธรรม ที่สังคมได้ตกลงร่วมกัน คนที่ต้องการเข้าลิฟต์ก็ต้องยืนรอให้ผู้โดยสารในลิฟต์
ออกจากลิฟต์ให้หมดก่อน และคาดหวังให้ผู้ที่อยู่ในลิฟต์คนใดคนหนึ่ง กดปุ่มเปิดลิฟต์ให้ทุกคนเข้า
ไปอย่างปลอดภัย

นิยามศัพท์

ความหมายของ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรม

“ค่านิยม” (Value) ซึ่งสรุปรวมได้ว่า หมายถึง สิ่งที่คุณค่าเห็นว่าสำคัญมากกว่าสิ่งอื่นๆ
ในกาลเทศะหนึ่งๆ แตกต่างไปตามบุคคลและวัฒนธรรม เช่น การมีการศึกษาสูง ความกตัญญูต่อ
บิดามารดา และครูอาจารย์ ในบางสังคมและวัฒนธรรม เห็นว่าสองสิ่งนี้สำคัญมาก แต่บางสังคม
เห็นว่าการศึกษาสูงๆ ไม่สำคัญ ส่วนความกตัญญูเป็นสิ่งสำคัญอันดับต่ำๆ เนื่องจากมีสิ่งอื่นสำคัญกว่า
ความกตัญญู เช่น ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และความเสียสละ เป็นต้น

“คุณธรรม” หมายถึง สิ่งที่คุณค่าเห็นว่าดีงามมาก มีประโยชน์มาก และ
เลวน้อย มีประโยชน์น้อย ในกาลเทศะหนึ่งๆ เช่น ความเอื้อเฟื้อ ความอดทน ความขยันขันแข็ง
ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การมีระเบียบวินัย เป็นต้น สิ่งที่เป็นคุณธรรมใน

แต่ละสังคมอาจจะแตกต่างกัน การที่บุคคลในสังคมจะเห็นว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับอยู่กับวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ศาสนา และการศึกษาของสังคม นักวิชาการ จึงเห็นว่าการนำเอาคุณธรรมในสังคมหนึ่งไปยึดเยียดตัดสินคุณธรรมอีกสังคมหนึ่งย่อม ไม่เหมาะสม ซึ่งโดยส่วนมากแล้วคุณธรรมมักมีความเกี่ยวข้องกับหลักทางศาสนา อย่างไรก็ตาม ลักษณะบางด้านอาจเป็นได้ทั้งคุณธรรมและค่านิยมในเวลาเดียวกัน เนื่องจากสังคมเห็นว่าลักษณะด้านนั้นเป็นสิ่งที่ดีงามและมีความสำคัญมากด้วย เช่น “รู้จักสามัคคี” ในสมัยก่อน “รู้จักสามัคคี” เป็นเพียงแค่คุณธรรมที่ทุกคนยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชการที่ ๙ ทรงได้ตระหนักถึงความสำคัญของคุณธรรมตัวนี้ ดังนั้น ในปัจจุบันจึงอาจกล่าวได้ว่า “รู้จักสามัคคี” เป็นทั้งคุณธรรมและค่านิยม (ดุจเดือน พันธุนาวิน, ๒๕๕๐)

“จรรยาในการปฏิบัติงาน” (Work Ethics) หมายถึง คุณความดีที่บุคคลทำงานยึดเป็นข้อปฏิบัติ โดยกฎหมายใช้เป็นสิ่งบังคับบุคคลทั่วไป ส่วนผู้ประกอบการอาชีพควรมีมาตรฐานคุณธรรม และจริยธรรม (Code of Ethics) เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพว่าควรปฏิบัติหน้าที่อย่างไรจึงมีประสิทธิภาพสูงสุด ควรดำรงตนในสังคมอย่างไรจึงมีความเหมาะสม เพื่อรักษาไว้ซึ่งเกียรติภูมิแห่งอาชีพ ซึ่งในความหมายนี้ ถือเป็น Ethical Standard คือ การแสวงหาความดี ที่ควรยึดถือว่าควรเป็นอย่างไร และนำมาใช้เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติมีความหมายครอบคลุมกว้างขวางกว่ากฎหมายและกฎระเบียบ แต่มีจุดอ่อนคือ ขาดบทบังคับการลงโทษเมื่อมีการละเมิดซึ่งแตกต่างจากหลักการของ นิติรัฐ (พลเอกเปรม ติณสูลานนท์, ๒๕๔๘ และธานินทร์ กรัยวิเชียร, ๒๕๕๐) ซึ่งในบางประเทศ บางสังคมจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร กำหนดเป็นข้อบังคับให้ประพฤติปฏิบัติ โดยมีองค์การควบคุม เช่น ประมวลมาตรฐานพฤติกรรมของแต่ละอาชีพ (Code of Conduct) ซึ่งเป็นพฤติกรรมตามจรรยาวิชาชีพ ส่วนความหมายที่คล้ายคลึงกันอีก ๒ ความคิดเห็น ได้แก่ จรรยาบรรณ คือมาตรฐานความประพฤติหรือศีลธรรมแห่งวิชาชีพที่บุคคลใช้เป็นแนวทางในการคิด เข้าใจ

พูด และปฏิบัติงาน (ติน ประชัญพฤทธิ์, ๒๕๔๐) มีความสัมพันธ์กับวิชาชีพนิยม หมายถึง องค์ความรู้ หรือความรู้และวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับอาชีพของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเห็นว่ามีค่า และพยายาม ผลักดันให้สาธารณชนยอมรับในสถานภาพอาชีพของคนกลุ่มของตน จรรยาบรรณ หมายถึง หลัก ความประพฤติอันเหมาะสม แสดงถึงคุณธรรมและจริยธรรม เป็นจริยธรรมในการประกอบอาชีพที่ กลุ่มบุคคล แต่ละสาขาวิชาชีพประมวลขึ้นไว้เป็นหลักเพื่อให้สมาชิกสาขาอาชีพนั้นๆ ยึดถือปฏิบัติ (คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติสาขาสังคมวิทยา, ๒๕๔๑)

“จรรยาข้าราชการ” พัฒนามาจากรากฐานค่านิยมหลักที่บุคคลภาครัฐยึดถือ ซึ่งส่วนใหญ่ เป็นสิ่งที่สังคมคาดหวังในราชการ และส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับจริยธรรม คุณธรรม หรืออุดมการณ์ ซึ่งเป็นหลักสากลที่มวลมนุษยโลกเห็นว่าดีงามและสำคัญ และเนื่องจากอาชีพข้าราชการเป็นอาชีพที่ สังคมคาดหวังให้กระทำเพื่อประโยชน์ของสาธารณะไม่ใช่ประโยชน์ของตนเอง คาดหวังในการ กระทำในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นธรรม เสียสละ ตลอดจนสถานการณ์ของประเทศ วัฒนธรรมของสังคม ก่อปรกัับอุปสรรคของการพัฒนาประเทศที่สำคัญคือ การทุจริตประพฤติมิชอบโดยเฉพาะการทุจริต เชิงนโยบาย ทำให้ราชการในเกือบทุกประเทศในโลกต้องปรับเปลี่ยนมาตรฐานคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งมาตรฐานพฤติกรรม (Code of Conduct) ให้สอดคล้องกับความจำเป็นของประเทศตน

คุณธรรมและค่านิยมต่างๆ เป็นสาเหตุของการทำความดีละเว้นความชั่ว ซึ่งคนมักเข้าใจว่า หากบุคคลมีคุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสมแล้ว จะเป็นผู้มีพฤติกรรมทางจริยธรรมที่เหมาะสมด้วย แต่จากการศึกษาวิจัยทางจิตวิทยาพบว่า การที่บุคคลรู้ว่าอะไรดี ชั่ว เหมาะสมหรือสำคัญนั้น ไม่ เพียงพอทำให้เขามีพฤติกรรมตามนั้น (Wright, 1975) คนที่ทำผิดกฎหมายมิได้ทำไปเพราะความ รู้เท่าไม่ถึงการณ์ แต่ทำผิดทั้งที่รู้ว่าเป็นความผิด นักวิชาการพบว่า ลักษณะทางจิตใจที่จำเป็นต้องมี อยู่ในบุคคลและทำให้คนทำความดีอย่างจริงจังและสม่ำเสมอคือ จริยธรรม

“จริยธรรม” (Morality) (Piaget, 1932: Kohlberg, 1976) เป็นระบบเก่าของการทำความดี ละเว้นความชั่ว มีทั้งปัจจัยนำเข้า (Input) ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงเหตุทั้งทางด้านจิตใจและสถานการณ์ของ จริยธรรมและพฤติกรรมจริยธรรม รวมทั้งเป็นปัจจัยส่งออก (Output) ซึ่งเป็นผลของการมีจริยธรรม หรือมีพฤติกรรมจริยธรรม ซึ่งผลนี้อาจอยู่ในรูปแบบทั้งจิตลักษณะและพฤติกรรมของบุคคลผู้กระทำ และผลต่อบุคคลอื่น ต่อกลุ่ม ต่อสิ่งแวดล้อม และต่อโลกจริยธรรมจะเกิดขึ้นเมื่อค่านิยมหรือ คุณลักษณะ ตั้งแต่ ๒ ตัวขัดแย้งกัน ทำให้บุคคลต้องตกอยู่ในสภาพที่ต้องตัดสินใจหรือ แก้ปัญหาในการเลือกที่จะปฏิบัติตามคุณธรรมหรือค่านิยมตัวใดตัวหนึ่ง เช่น ความกตัญญูต่อบุคคล ขัดแย้งกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เป็นต้น บุคคลที่ตัดสินใจเลือกคุณธรรมหรือค่านิยม ตัวที่มี ประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าที่เป็นประโยชน์แก่เฉพาะตนหรือพวกพ้องในกลุ่มเล็กๆ จึงมักเป็น บุคคลที่มีจริยธรรมสูง ดังนั้น จริยธรรมจึงมีความหมายครอบคลุมทั้งสาเหตุ กระบวนการ ผลของ การทำความดีละเว้นความชั่ว

.....